

BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ

Prof. Dr. Bektaş TEPE

Bilim insanı ve etik

- **Bilim insanları daima gerçeğin peşinde koşmalı ve bilimsel çalışmalarda bilim etiğinin ilkelerine uygun hareket etmelidir.**

Araştırma etiğinin tarihçesine bakalım

- **Nürnberg Kanunu (1947)**
- **Tuskegee sfiliz deneyleri (1932-1972)**
- **Helsinki Bildirgesi (1964)**
- **Belmont Raporu (1979)**

Nürnberg Kanunu (1947)

- Araştırma etiğinin kökleri, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Nürnberg yargılaması sonucunda gelişen Nürnberg Kanunu'na dayanmaktadır.
- Naziler tarafından yapılan deneylerde, araştırmaya katılanlar üzerinde yetkilerini kötüye kullanan doktorlar tespit edilmiştir.

Nürnberg Kanunu (1947)

- II. Dünya Savaşı sonunda müttefikler savaş suçlularını adalete teslim etmek için mahkemeler oluşturmuşlardır.
- Ancak işlenen bazı suçlarla ilgili uluslararası düzeyde kurallar, antlaşmalar veya yasalar bulunmamaktaydı.

Mahkemelerden birisi cesur davranıyor

- Mahkemelerden birisi, Nazi tıp uzmanlarının, toplama kampı mahkumlarını denek olarak kullandıkları bilimsel araştırmalarda insanlığa karşı suç işlediklerini düşündüğünden, '*doktorların yargılanmasına*' karar vermiştir.
- 23 sanık Nazi tıp doktoru, ölümcül ve/veya sakatlığa neden olabilecek deneylerde insanları denek olarak kullandıklarından, insanlığa karşı işlenen suçlar nedeniyle yargılanmıştır.

Bu olay
Nüremberg
kodlarını
doğuruyor

▪ Bu gelişmenin ardından, Nürnberg Kanunu ile tıp araştırmalarında izlenmesi beklenen temel prensipler ortaya konulmuştur.

▪ **1.** İnsan katılımcıların gönüllü rızası kesinlikle şarttır.

Katılımcının onay vermek için yasal kapasiteye sahip olması gerekir.

Onay almak için katılımcıya güç, sahtekarlık, aldatma, baskı veya kısıtlama uygulanamaz.

Katılımcının, araştırmanın niteliği, süresi, amacı, yöntem ve araçlar, sağlığı veya şahsı ile ilgili beklenebilecek tüm tehlikeler ve riskler hakkında bilgilendirilmesi gerekir.

Nüremberg kodları

- **2.** Araştırma/deney, toplumun yararı için verimli sonuçlar elde edecek şekilde yapılmalıdır.
- **3.** Deney, hayvan deneylerinin sonuçlarına, araştırılan hastalığın tarihine ve araştırılan diğer sorunlara ilişkin bilgilere dayalı olarak tasarlanmalı ve beklenen sonuçlar, deneyin performansını haklı çıkaracak şekilde olmalıdır.
- **4.** Deney, tüm gereksiz fiziksel veya zihinsel acı ve yaralanmaları önleyecek şekilde yapılmalıdır.

Nüremberg kodları

- **5.** Ölüm ya da kalıcı sakatlığa neden olabilecek hiçbir deney yapılmamalıdır.
- **6.** Riskin derecesi, deney sonucunda insan sağlığına sağlayabileceği beklenen düzeyin ötesine geçmemelidir.
- **7.** Denekleri, yaralanma, sakatlık veya ölüm ihtimallerine karşı korumak için uygun hazırlıklar yapılmalı ve uygun olanaklar sağlanmalıdır.
- **8.** Deney sadece bilimsel açıdan nitelikli kişiler tarafından yapılmalıdır.

Nüremberg kodları

- **9.** Deney süresince, denek(ler), deneye devam etmenin imkansız görüldüğü fiziksel veya zihinsel duruma ulaşmışsa, deneyi sonlandırma özgürlüğüne sahip olmalıdır.
- **10.** Deney süresince, araştırmacı, deneyin devamının yaralanma, sakatlık ve ölüm olasılığına sahip olduğuna kanaat getirirse deneyi sonlandırmalıdır.

Tuskegee sifiliz deneyleri (1932-1972)

- Nüremberg kurallarına rağmen, 1960'larda ve 1970'lerde yapılan tıbbi ve bilimsel araştırmalardan kaynaklanan başka istismar vakaları ortaya çıkmıştır.
- Bu vakaların en iyi bilinenleri, 1932-1972 yılları arasında 400 yoksul Afrikalı-Amerikan denek üzerinde yapılan Tuskegee sifiliz deneyleridir.
- Hastalığın tedavisi mümkün olmasına rağmen, tedavi vaadiyle çalışmaya dahil edilen denekler, uzun yıllar ağır hak ihlallerine maruz kalmışlardır.

Helsinki Bildirgesi (1964)

- 1964'te Dünya Tıp Birliği tarafından kabul edilen Helsinki Bildirgesi ile hekimler için araştırmalarda etik davranış kuralları oluşturulmasına ilişkin ilk girişim gerçekleştirilmiştir.
- Bu girişim ile '*bilgilendirilmiş onam/rıza (informed consent)*' uygulamalarına daha sıkı ölçütler getirilmiş ve araştırma için etik temel güçlendirilmiştir.

Belmont Raporu (1979)

- **Raporda vurgulanan temel bileşenler şunlardır:**
 - **Kişilere saygı:** İnsanlar özerk varlıklardır ve klinik bir araştırmaya katılmak isteyip istemediklerine karar verme hakkına sahiptir. Hastalar, belirli tedavileri veya ilaçları seçme hakkına sahiptir.
 - **Yarar:** Önceliğe hastaya/deneğe 'zarar verilmemeli' ve daha sonra olası yararlar artırılmalı ve yan etkiler-zararlar mümkün olduğunca azaltılmalıdır.
 - **Adalet:** Hastalar arasında hiçbir ayırım yapılmaksızın tüm hastalara adil davranılmalıdır.

Bilimsel araştırmalarda etik dzenleme mekanizmaları

- Bilimsel araştırmalarda uyulması beklenen etik ilkelere ilişkin çeşitli dzeyleerde dzenlemeler mevcuttur.
 - Mevzuat
 - Etik inceleme komiteleri
 - Meslek kuruluşlarının ve derneklerin etik ilkeleri
- Araştırmacı, bağlı bulunduğu kurumun politikalarını bilmeli ve buna uygun davranmalıdır.

Araştırmalarda
etik sorunlar
hangi aşamalarda
ortaya çıkabilir?

- Araştırma projesinde izlenen deneysel süreçler
- Veri toplama yöntemleri, katılımcıların doğası (örn; duygusal olarak rahatsız olmuş ergenler)
- Toplanan verilerin türü (çok kişisel ve hassas veriler)
- Verilerle ne yapılması gerektiği (örn; katılımcıların utanmasına neden olabilecek şekilde yayınlanması)

TÜBA Davranış Kuralları (10 Temmuz 2011)

- Dürüslük
- Güvenilirlik
- Nesnellik
- Tarafsızlık
- Bağımsızlık
- Açıklık
- Hakkaniyet
- Saygı ve sakınma
- Sorumluluk

TÜBA Davranış
Kuralları
(10 Temmuz 2011)
'Dürüstlük'

- **Bilim insanı, araştırmalarının**
 - amaçlarını,
 - yöntemlerini,
 - bulgularını,
 - çözümlmelerini,
 - yorumlarını ve olası uygulamaları açıklarken ve
 - başkalarının çalışmalarını değerlendirirken**dürüst olmalıdır.**

**TÜBA Davranış
Kuralları
(10 Temmuz 2011)
'Güvenilirlik'**

- **Bilim insanı, araştırmalarını dikkat ve özenle yapmalı ve**
- **Araştırma sonuçlarını tarafsız bir şekilde ve gerçeğinden saptırmadan sunmalıdır.**

**TÜBA Davranış
Kuralları
(10 Temmuz 2011)
'Nesnellik'**

- **Bilim insanı,**
 - çalışmalarında,
 - değerlendirmelerinde ve
 - gerekçelerinde**nesnel olmalıdır.**

**TÜBA Davranış
Kuralları
(10 Temmuz 2011)
'Tarafsızlık'**

- **Bilim insanı, çalışmalarında,**
 - politik,
 - yönetsel,
 - dinsel,
 - ırksal ve ideolojik oluşumların
 - baskı gruplarının ve
 - diğer kişi ve kuruluşlarınetki ve telkinlerinden özgür olmalıdır.
- **Bilim insanı çıkar düşüncesinden uzak durmalıdır.**

**TÜBA Davranış
Kuralları
(10 Temmuz 2011)
'Bağımsızlık'**

- **Bilim insanı çalışmalarında ve kararlarında**
 - politik,
 - yönetsel,
 - dinsel,
 - ırksal ve kültürel değer yargılarından
 - çıkar düşüncelerinden ve
 - kamuoyundan
- bağımsız hareket etmelidir.**

**TÜBA Davranış
Kuralları
(10 Temmuz 2011)
'Açıklık'**

- **Bilim insanı, çalışmalarından elde ettiği sonuçları yayın yoluyla**
 - diğer bilim insanlarıyla,
 - ilgili kişi ve kurumlarla ve
 - bilim topluluklarıylapaylaşır.
- **Araştırma sonuçları uygun bir biçimde saklanmalı ve ulaşılabilir olmalıdır.**

**TÜBA Davranış
Kuralları
(10 Temmuz 2011)
'Hakkaniyet'**

- **Bilim insanı,**
 - başkalarının çalışmalarına, bulgularına ve keşiflerine uygun şekilde atıfta bulunmak,
 - yeterli ve yerinde kredilendirmek,
 - Çalışma arkadaşlarına saygılı ve adil olmak
- zorundadır.**

**TÜBA Davranış
Kuralları
(10 Temmuz 2011)
'Saygı ve Sakınma'**

- **Bilim insanı;**
 - insan haklarına, toplumsal ve etik değerlere saygılı olur
 - hukukun üstünlüğüne inanır
 - çalışmalarında insanlara, diğer canlılara, doğaya, çevreye ve kültürel mirasa zarar vermemeye çaba gösterir.

**TÜBA Davranış
Kuralları
(10 Temmuz 2011)
'Sorumluluk'**

- **Bilim insanı, diğer bilim insanlarına ve çalışmalarının etkileyebileceği kişilere karşı sorumluluğunun bilincindedir.**
- **Genç bilimcilerin eğitimlerine ve araştırmalarına katkıda bulunur.**
- **Yol gösterici ve örnek olur.**

Araştırmacıların uyması gereken temel etik ilkeler

- Zarardan kaçınma
- Bilgilendirilmiş onam
- Gizlilik ve anonimlik
- Kaynak gösterme
- Yazarlık
- Analiz ve raporlama
- Veri saklama ve paylaşma
- Araştırma sponsorlukları

A red speech bubble with a white outline and a white drop shadow, containing the text "Zarardan Kaçınma" in white. The background features several thin, light gray lines: some are solid and curved, while others are dashed and straight, creating a dynamic, abstract pattern.

Zarardan Kaçınma

Zarar önceden kestirilebilir mi?

- Araştırmalarda, araştırmaya katılan deneklerin ya da katılımcıların karşılaşılabileceği zararları kestirmek her zaman mümkün değildir.
- Buna karşılık, araştırmacıların olası zarar ve riskler açısından makul bir değerlendirme yapması mümkündür.

Bilimsel
araştırmalarda
karşılaşılabilecek
olası tehditler

- Ağrı, fiziksel yaralanma ve kalıcı sakatlık
- Psikolojik zarar (örneğin duygusal sıkıntı, kendine güven kaybı, strese bağlı hastalıklar vb.)
- Maddi zararlar (örneğin, hapis cezasıyla özgürlüğünü kaybetme, birinin işten çıkarılması, gelir veya servet azalması, mülke zarar vb.)
- İtibar, statü veya diğerleri ile olan ilişkilere zarar verilmesi (örneğin, daha önce ilgili bir kitleye bilinmeyen bilgilerin ifşa edilmesi)
- İnsanların katıldığı bir projeye, ait oldukları bir gruba veya kuruluşa, belki de katıldıkları bir kurum veya mesleğe zarar verilmesi

Katılımcılara zarar verme olasılığını değerlendirmede şu sorular dikkate alınır:

- Araştırma süreci, katılanların refahını olumsuz yönde etkileyecek mi?
- Araştırma süresince oluşabilecek taraftarlar için potansiyel riskler tespit edildi mi?
- Araştırmada, daha az potansiyel risk içeren alternatiflerin neden kullanılmadığı açıklanabilir mi?

Bilgilendirilmiş Onam

Katılımcıların bilmesi gerekkenler

- Bir araştırma projesinde katılımcıların;
 - çalışmaya katılımlarının gönüllü olduğunu
 - herhangi bir olumsuz sonuç olmaksızın herhangi bir zamanda çalışmadan çekilme özgürlüğüne sahip olduklarını
 - projeye katılımlarının veya katılmamalarının bir sonucu olarak zarar görmeyeceklerini

bilmeleri gerekir.

Katılımcıların bilmesi gerekkenler

■ Katılımcılar;

- araştırmanın amacının ne olduğu,
- araştırmayı kimin finanse ettiği,
- sonuçların ne olacağı ve nasıl dağıtılacağı
- projeye katılımlarının neleri içereceği
- katılımlarının potansiyel riskleri ve faydalarının neler olabileceği
- anonimlik ve gizlilik sorunlarının nasıl yönetileceği

konularında bilgilendirilmelidir.

Katılımcı, fikri
değişirse
çekilebilmelidir!

- Katılımcıların, araştırmaya katılmakla yükümlü olmadıkları ve
- Daha sonra katılım hakkındaki fikirleri değişirse çalışmadan çekilebilecekleri de bildirilmelidir.

Bir örnek

- Bir öğretmen öğrencilerden bir anket doldurmalarını ister ve katılımlarının gönüllü olduğunu bildirirse, öğrenciler ankete katılmamaları durumunda sınıfta herhangi bir şekilde olumsuzlukla karşılaşacakları kaygısı taşımamalıdır.
- Ayrıca, anketi yanıtlayan öğrencilere bonus puan vermek de etik değildir.
- Tüm katılımcılar, anketteki cevapları kaydedilmeden önce, katılma ve katılmama hakkını açıkça tanımlayan bir bilgilendirilmiş onam formu imzalamalıdır.

Tıbbi çalışmalarda bilgilendirilmiş onam formu

- Tıbbi bir çalışmada, bilgilendirilmiş onam formu aynı zamanda katılımcıların katılımlarından dolayı olası riskleri de belirtmelidir.
- 18 yaşın altındaki denekler için bu form ebeveynleri veya yasal vasileri tarafından imzalanmalıdır.

Bilgilendirilmiş
onam formu
saklanmalıdır

- Araştırmacılar, bilgi toplama ya da deneysel sũreçlerin tamamlanmasının ardından, bir sũre (genellikle ũç yıl) bilimsel davranış normlarına uymak için bilgilendirilmiş onam formlarını saklamalıdır.

Bilgilendirilmiş
onam formunda
bulunması
gerekir

- Araştırmanın amacı
- Kullanılacak prosedürler
- Riskler ve faydalar
- Herhangi bir ödeme yapılacaksa belirtilmesi
- Gizlilik
- Gönüllü katılımın sağlanması ve geri çekilme izni
- Sorular için iletişim bilgileri

A red speech bubble with a white outline and a white drop shadow, containing the text "Gizlilik ve Anonimlik" in white. The background features several light gray curved lines and a cluster of parallel lines in the top right corner.

Gizlilik ve Anonimlik

Gizlilik

- Bazı bilgiler sıradandır ve yanıtlayanların kimliğinin açıklanmaması yeterlidir.
- Bazı bilgiler ise gizli tutulmalıdır.
- Deneklerin çıkarlarını ve gelecekteki refahını korumak için bilimsel çalışmalarda kimlikleri korunmalıdır.
- Gizlilik, özellikle cinsel davranış, boşanma, aile içi şiddet veya uyuşturucu kullanımı gibi konuların incelenmesinde ayrı bir önem taşımaktadır.
- Bu durumlarda, araştırmacıların, insanların özel yaşamları hakkında çok hassas sorular sorması gerekebilir.
- Bu tür sorulara verilen yanıtların gizli tutulması son derece önemlidir.

Anonimlik

- Anonimlik, araştırma raporunun veya makalenin araştırmacısının ya da okuyucularının belirli bir konuda verdikleri cevabı tanımaması anlamına gelmektedir.
- Uyruşturucu kullanımı ya da yasa dışı m¼zik indirilmesi gibi sapkın ya da istenmeyen davranış çalışmalarında, katılımcıların ismi sorulursa doğru cevaplar alınamayabilir.

Kaynak Gösterme

Başka eserlerden
yararlanmak
doğaldır

- Bir araştırmacı ya da yazarın, kaynak gösterme kurallarına uygun olarak daha önce üretilen eserlerden kendi çalışmasında yararlanması doğaldır.

Neden kaynak gösteririz

- Yazarlar, ortaya koydukları düşünceleri güçlendirmek için kendilerinden önce yapılmış çalışmalarını araştırmak ve tartışmak durumundadır.
- Bu nedenle, önceki çalışmaların yazarlarına uygun şekilde atıfta bulunmalıdır.
- Bilim toplumsal bir faaliyet olduğundan, temel araştırmalar yapan araştırmacılar, ulaştıkları sonuçların,
 - topluluğun diğer üyeleri tarafından kontrol edilmesi
 - sonuçlara meydan okunması ve
 - doğrulanması için olanak sağlamalıdır.

Yazarlık

Sorumlu kimdir?

- Yazarlık, yalnızca araştırmacının alanındaki itibarı değil, aynı zamanda kimin ödüllendirileceğini ya da sorumlu tutulacağını açığa kavuşturur.
- Bir ihmal ya da sahtekarlık durumunda kimin sorumlu tutulacağının bilinmesi gerekir.
- Ortak yazarlık sisteminde, adı geçen tüm araştırmacıların, iddia ettikleri şekilde yanlış yapmaktan sorumlu olacakları ve bu durum nedeniyle ceza alacakları bilinmelidir.
- Bazı dergiler, tüm ortak yazarların katkılarının dipnot olarak açıklanmasını istemektedir.

Corresponding author

- İşin bütün sorumluluğunu üstlenen yazar ya da yazarlara '*corresponding author*' (sorumlu yazar) adı verilmektedir.
- Yazarların izlemeleri gereken ilkeler, dergi ya da yayıncıların '*yazarlara bilgi*' (Instruction for Authors, Guidelines for Authors) başlıkları altında büyük ölçüde yayınlanmaktadır.
- Ortak çalışmalarda, çalışmanın başlangıcında ve/veya proje önerisinin yazılması aşamasında yazarların sıralanmasının açıkça konuşulması ve mümkün olduğunca karara bağlanması önemlidir.

Analiz ve Raporlama

Yazarların yükümlülükleri

- Araştırmacılar, bilimsel topluluğa karşı verinin nasıl analiz edildiğini ve rapor edildiğini açıklamakla yükümlüdür.
- Beklenmeyen veya olumsuz bulgular, araştırma tasarımı veya bulgular hakkında araştırmacıların şüpheleri varsa bunları açıklamak yazarların yükümlülüğündedir.

Veri Saklama ve Paylaşma

Veriler muhafaza edilmelidir

- Verileri, zaman içerisinde başka araştırmacıların da bu verileri farklı araştırmalarda benzer amaç için kullanabilme ya da ulaşma isteğinden dolayı muhafaza edilmelidir.
- Ancak, verileri toplayan asıl araştırmacı, gizlilik gereği titiz davranmış olsa da, gelecekteki kullanıcıların da gizlilik ilkesine uymasının garantisi bulunmamaktadır.
- Bu nedenle, depolamada, tüm bireylere ilişkin bilgilerin mümkün olduğunca etkili bir şekilde anonimleştirilmesi gerekmektedir.
- Ham veriler, çalışmanın yayınlanmasından sonra en az 5 yıl süreyle saklanmalıdır.

Araştırma Sponsorluğu

Sponsorların uygunsuz istekleri

- Çoğu araştırma, sponsor kuruluşlar tarafından belirli bir amaç için sağlanan fonlar kullanılarak gerçekleştirilir.
- Bazen sponsor kuruluşlar tarafından uygulanan doğrudan veya dolaylı kontroller süreci etkileyebilir.
- Sponsor kuruluşlar araştırmanın yöntemini seçebilir, bulguların yayınlanmasını yasaklayabilir ya da doğru bilgilerin elde edilmesini ve yayılmasını engelleyecek kısıtlamalar getirebilir.
- Bu tür müdahalelerin dayatılması etik değildir.
- Araştırma sonucunda ayrıca araştırmacılar fonlayıcı kuruluşun katkısını beyan etmek zorundadırlar.

Bilimsel Araştırmada Etik Dışı Davranışlar

Yaniltma

Bir araştırmanın
yanıltma olarak
değerlendirilmesi
için

- İlgili araştırma topluluğunun kabul edilen uygulamalarından önemli bir sapma olması gerekir.
- Yanıltmanın kasıtlı, bilerek veya dikkatsizce yapılması gerekir.
- İddiaların kanıtlanması gerekir.

Yanıltma çeşitleri

- Veri üretimi (fabrikasyon)
- Sahtecilik
- İntihal (aşırma)

Sahtecilik

- Araştırma malzemelerini, ekipmanlarını veya süreçlerini manipüle etmek veya araştırma raporunda veri veya sonuçları değiştirmek veya atlamaktır.
Örneğin;
- Sosyal psikolog Karen Ruggiero tarafından yapılan araştırmada verilerin üretildiğine dair şüpheler oluşmuştur.
- Bu durum, diğer araştırmacıların yayınlanmış bulguları ile yapılan karşılaştırma sonucunda ortaya çıkmıştır.
- Araştırmacı akademik konumundan istifa etmiş ve araştırma raporlarını geri çekmiştir.

Sahteciliği bazen
kişinin
meslektaşları da
ihbar edebilir

- Sahtecilik bazen ilgili araştırmacı ile çalışan bir meslektaşı tarafından da tespit edilebilir.
Örneğin;
- Stephen Breuning, ileri derecede engelli çocuklarda hiperaktif ve agresif davranışları azaltmak için uyarıcıların kullanılabilceğini gösteren sahte veriler üretmekle suçlanmıştır.
- Suçlamalar, Breuning ile yakın çalışmış olan başka bir araştırmacının veriler hakkındaki şüphelerini, araştırmayı finanse eden federal kuruma bildirmesi ile ortaya çıkmıştır.

İntihal

- TDK sözlüğünde, *'başkalarının yazılarından bölümler, dizeler alıp kendisininmiş gibi gösterme veya başkalarının konularını benimseyip değişik biçimde anlatma'* olarak tanımlanmaktadır.
- Daha kısa bir ifade ile başkasının çalışmasını, kendi çalışması gibi göstermek anlamına gelir.
- Yararlanılan kaynaktan alınan fikirler, değiştirilerek kişinin kendi yorumu ile aktarılsa bile, kaynak gösterilmezse intihal yapılmış olur.

İntihal çeşitleri

- **Kelimesi kelimesine intihal:** Bir yazarın ifadelerini aktaran başka bir yazarın, alıntı yaptığı kısmı tırnak işareti ile kaynağı belirtmeden kopyalamaktır.
- **Başka sözcüklerle yazma:** Yazarın, metnin asıl sözcüklerini kullanmadan, kendi sözcükleri ile anlamı ifade ettiği aktarım biçimidir.
- **Kendinden aşırma (self plagiarism):** Bir yazarın, kendi çalışmalarında yayınladığı görüşlerini, ileriki çalışmalarında ilk yayınladıkları kaynağa gönderme yapmadan yayınlaması durumudur.

Haksız Yazarlık

Neden yapılır?

- Misafir yazarlık, hayali yazarlık, sanal yazarlık, gölge yazarlık veya hediye yazarlık olarak da adlandırılmaktadır.
- Bu davranışın nedenleri arasında, genç araştırmacıların, deneyimli ve tanınmış araştırmacılarla birlikte yayın yapmalarının, çalışmalarının kabul olasılığını artırma inancı yer almaktadır.
- Bir başka neden ise, öğrenci danışman ilişkisinde danışmanın katkısı olmadığı halde, bu hakkı kendinde görmesi ya da iddia etmesinin sonucu olarak, öğrencinin bu asimetrik güç ilişkisinde itiraz edememesidir.

Çoklu yayın yapma
(Duplikasyon) ve
Dilimleme

Çoklu yayın (duplikasyon)

- Aynı veri setinden veya fikirden üretilen araştırma sonuçlarının iki farklı kaynaktan birden yayınlanmasıdır.

Parça parça yayın (dilimleme-slicing)

- Bir araştırma çabası ile üretilen bulguların, birden fazla çalışma ya da araştırma raporuna bölünmesidir.
- Bölerek yayınlama olarak da ifade edilmektedir.

Neden
duplikasyon ya da
dilimlemeye
ihtiyaç duyulur?

- Hibeler için rekabet etme
- Promosyon
- Görev süresinin uzatılması
- Yüksek maaş alma
- Mesleki prestij elde etme

Etik Dışı Davranışlara İlişkin Yaptırımlar

**‘Uyarma’ cezasını
gerektiren etik
dışı davranışlar**

- Destek alınarak yürütölen araştırmalar sonucu yayınlarda destek veren kişi, kurum veya kuruluşlar ile bunların katkılarını belirtmemek

'Kınama' cezasını gerektiren etik dışı davranışlar

- Yayınlarda hasta haklarına riayet etmemek
- İnsanlarla ilgili biyomedikal araştırmalarda veya diğer klinik araştırmalarda ilgili mevzuat hükümlerine aykırı davranmak
- İncelenmek üzere görevlendirildiği bir eserde yer alan bilgileri eser sahibinin açık izni olmaksızın yayımlamadan önce başkalarıyla paylaşmak
- Bilimsel bir çalışma kapsamında yapılan anket ve tutum araştırmalarında katılımcıların açık rızasını almadan ya da araştırma bir kurumda yapılacaksa ayrıca kurumun iznini almadan elde edilen verileri yayımlamak

'Kınama' cezasını gerektiren etik dışı davranışlar

- Araştırma ve deneylerde, çalışmalara başlamadan önce alınması gereken izinleri yetkili birimlerden yazılı olarak almamak
- Araştırma ve deneylerde mevzuatın veya Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin ilgili araştırma ve deneylere dair hükümlerine aykırı çalışmalarda bulunmak
- Akademik atama ve yükselmelere ilişkin başvurularda bilimsel araştırma ve yayınlara ilişkin yanlış veya yanıltıcı beyanda bulunmak

'Aylıktan veya
ücretten kesme'
cezasını gerektiren
etik dışı davranışlar

- Bilimsel çalışmalarda, diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri ve bilgileri, izin verildiği ölçüde ve şekilde kullanmamak, bu bilgilerin gizliliğine riayet etmemek ve korunmasını sağlamamak
- Bilimsel araştırma için sağlanan veya ayrılan kaynakları, mekanları, imkanları ve cihazları amaç dışı kullanmak
- Mükerrer yayınlarını akademik atama yükseltmelerde ayrı yayınlar olarak sunmak

'Aylıktan veya
ücretten kesme'
cezasını gerektiren
etik dışı davranışlar

- Bir araştırmanın sonuçlarını, araştırmanın bütünlüğünü bozacak şekilde ve uygun olmayan biçimde parçalara ayırıp birden fazla sayıda yayımlayarak bu yayınları akademik atama ve yükseltmelerde ayrı yayınlar olarak sunmak
- Aktif katkısı olmayan kişileri yazarlar arasına dahil etmek veya olan kişileri dahil etmemek, yazar sıralamasını gerekçesiz ve uygun olmayan bir biçimde değiştirmek, aktif katkısı olanların isimlerini sonraki baskılarda eserden çıkartmak, aktif katkısı olmadan nüfuzunu kullanarak ismini yazarlar arasına dahil ettirmek

'Kademe ilerlemesinin durdurulması veya birden fazla ücretten kesme' cezasını gerektiren etik dışı davranışlar

- İnsanlara biyomedikal araştırmalarda ve diğer klinik araştırmalarda ilgili mevzuat hşkşmlerine aykırı davranmak suretiyle kişilere zarar vermek
- Bilimsel araştırmalarda gerçekte var olmayan veya tahrif edilmiş verileri kullanmak, araştırma kayıtları ve verileri tahrif etmek, araştırmada kullanılmayan cihaz ve materyalleri kullanmış gibi gşstermek, destek alınan kişi ve kuruluşların çıkarları doğrultusunda araştırma sonuçlarını tahrif etmek veya şekillendirmek

İntihalin adli boyutu

- İntihal suçunun işlenmesi durumunda, araştırmacıların karşılaşabilecekleri yaptırımların düzenlendiği bir başka kanun, 5846 sayılı '*Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu*'dur.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda intihalle ilgili cezalar (Madde 71)

- Başkasına ait esere, kendi eseri olarak ad koyan kişi altı aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezasıyla cezalandırılır.
- Bir eserden kaynak göstermeksizin iktibasta bulunan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezasıyla cezalandırılır.
- Yetersiz, yanlış ya da yanıltıcı usulde kaynak gösteren kişiye altı aya kadar hapis cezası verilir.

Üniversitelerarası Kurul'un Bilimsel Araştırma ve Yayın Etığı Yönergesi

- Özellikle doçentlik başvurusunda bulunan adaylarla ilgili araştırma ve yayın etiği konularında uyulması gereken bilim etiği kurallarını düzenler.
- Şu etik ihlalleri karara bağlar:
 - İntihal
 - Sahtecilik
 - Çarpıtma
 - Tekrar yayın
 - Dilimleme
 - Haksız yazarlık

Peki lisans öğrencilerini bağlayan kurallar var mıdır?

- Öğrencilerin de akademik çalışmalarda uymaları gereken ilke ve kurallar vardır.
- Bu kurallara uyulmaması durumunda öngörülen yaptırımlar 18.08.2012 tarihinde yürürlüğe giren *'Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'* ile düzenlenmiştir.
- Yönetmeliğin 5. maddesinde *'sınavlarda kopyaya teşebbüs etmek'* kınama cezası,
- 6. maddesinde ise *'sınavlarda kopya çekmek veya çektirmek'* ile *'seminer, tez ve yayınlarda intihal yapmak'* bir yarıyıl uzaklaştırma cezası gerektiren bir disiplin suçudur.

Yüksek lisans öğrencilerinde durum nedir?

- 20.04.2016 tarihinde yürürlüğe giren *'Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'*nde;
- *'başkalarının fikirlerini, metotlarını, verilerini veya eserlerini bilimsel kurallara uygun biçimde atıf yapmadan kısmen veya tamamen kendi eseri gibi göstermek'* intihal olarak tanımlanmıştır.
- Lisansüstü tezlerin savunulması öncesinde, intihal programları yoluyla tarama yapılması ve tarama raporunun jüri üyelerine gönderilmesi yasal bir zorunluluktur.

İntihal programları

- <https://www.turnitin.com>
- <http://www.ithenticate.com>
- <http://www.plagiarismchecker.com>
- <http://plagiarisma.net/scholar.php>
- <https://intihal.net>

En yaygın kullanılanları hangileri?

- Üniversiteler tarafından en yaygın kullanılanlar iThenticate ve Turnitin'dir.
- İntihal.net ise yabancı yazılımlardan farklı olarak, ulusal tez merkezinin veri tabanında yer alan tezleri taramakta ve karşılaştırma yapma olanağı sunmaktadır.

Kabul edilen
benzerlik oranı
düzeyi nedir?

- Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında lisansüstü tezlerde hangi benzerlik oranının kabul edilebilir olduğuna dair kesin bir fikir birliği yoktur.
- Ancak dünya genelinde kabul edilebilir benzerlik oranını % 3-15 arasında değiştiği görölmektedir.